

O'zbekistonda bandlik muammosi va ishsizlarni ijtimoiy himoyalash

Gulruh Djumanazarovna Xasanova
Vazira Alisherovna Tag'oyeva
Buxoro davlat texnika universiteti

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekistonda bandlik muammosining sabablari, mehnat bozorining hozirgi holati, ishsizlarni ijtimoiy himoyalash siyosatining yo'nalishlari va uni takomillashtirish bo'yicha takliflar batafsil yoritiladi. Shuningdek, maqolada O'zbekistonda bandlik darajasi, ishsizlar soni, ish bilan band aholining iqtisodiy faoliyat turlari bo'yicha taqsimlanishi, iqtisodiyotning davlat sektorida bandlar soni hamda iqtisodiyotning nodavlat sektorida bandlar soni ko'rsatkichlari tahlillari olib borilgan.

Kalit so'zlar: mehnat bozori, ish o'rinlari, ijtimoiy himoya, kambag'allikni qisqartirish, bandlik, bandlikka ko'maklashish, ishsizlik, ishsizlik darajasi

Employment problem and social protection of the unemployed in Uzbekistan

Gulruh Djumanazarovna Khasanova
Vazira Alisherovna Tag'oyeva
Bukhara State Technical University

Abstract: This article provides a detailed analysis of the causes of the employment problem in Uzbekistan, the current state of the labor market, the directions of the policy of social protection of the unemployed and proposals for its improvement. The article also analyzes the employment rate in Uzbekistan, the number of unemployed, the distribution of the employed population by types of economic activity, the number of jobs in the public sector of the economy and the number of jobs in the non-public sector of the economy.

Keywords: labor market, jobs, social protection, poverty reduction, employment, employment assistance, unemployment, unemployment rate

Bozor iqtisodiyotiga bosqichma-bosqich o'tish jarayonida O'zbekiston uchun mehnat bozorini shakllantirish va aholini munosib ish o'rinlari bilan ta'minlash eng muhim ijtimoiy-iqtisodiy vazifalardan biridir. Mamlakatda demografik o'sishning yuqoriligi, yoshlarning katta ulushi, iqtisodiy modernizatsiya jarayonlari mehnat

bozori talab va taklifini qayta ko'rib chiqishni talab qilmoqda. Shuningdek, yangi iqtisodiy sharoitda ishsizlarni ijtimoiy himoyalash, where professional re-training, targeted benefits, active labour market policies, va bandlikka ko'maklashish institutsional asoslarini mustahkamlash dolzarb masaladir.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 28.01.2022 yildagi "2022-2026 yillarga mo'ljallangan yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida" gi PF-60-sonli Farmonining VI. "Milliy manfaatlardan kelib chiqqan holda umumbashariy muammolarga yondashish" nomli bobning 85-maqsadida: Mamlakatda yangi ish o'rinlari yaratish, aholi daromadlarini oshirish va shu orqali 2026-yil yakuniga qadar kambag'allikni kamida 2 baravarga qisqartirish kabi faoliyatlarni amalga oshirish maqsad qilib olingan. Unda quyidagilarni amalga oshirish rejalashtirilgan:

- Kambag'allikni qisqartirish davlat dasturlarini ishlab chiqish va amalga oshirish.

- Norasmiy ishlayotgan 2,5 million nafar fuqaroning bandligini legallashtirishga yordam berish orqali ularda ijtimoiy kafolat va imtiyozlardan to'liq foydalanish imkoniyatini yaratish.

- Ayollar orasidagi ishsizlik darajasini 2 baravar kamaytirish, 700 mingdan ziyod ishsiz xotin-qizlarni davlat hisobidan kasb-hunarga o'qitish. Ish bilan band bo'lmagan xotin-qizlarni tadbirkorlikka jalb qilish va o'zini o'zi band qilish bo'yicha kompleks chora-tadbirlarni amalga oshirish.

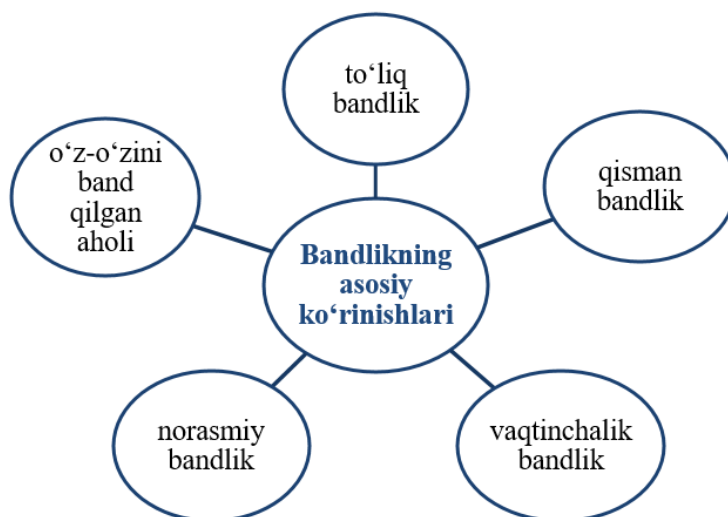
- Davlat ijtimoiy yordami va xizmatlarini ko'rsatishda mahalliy darajada ("mahallabay" tamoyili asosida) ijtimoiy ishlarni olib borish mexanizmini yo'lga qo'yish.

- Hududlar, shaharlar va tumanlar kesimida kambag'al toifadagi oilalar, ayollar va yoshlarni yagona elektron hisobga olish tizimini yaratish, kambag'allikning qayta tiklanish xavfini bartaraf etish. Hunarmandchilik faoliyatini rivojlantirish.

- Ijtimoiy nafaqa tayinlash mezonlariga javob beradigan barcha ehtiyojmand aholining kamida 85 foizini ijtimoiy yordam dasturlari bilan qamrab olish. Ijtimoiy himoyaga muhtoj oilalar va aholi qatlamlariga, shuningdek, vaqtinchalik og'ir sharoitga tushib qolgan fuqarolarga to'g'ridan-to'g'ri davlat ijtimoiy yordamini ko'rsatish.

Bozor iqtisodiyoti sharoitida bandlik - iqtisodiy o'sish, aholining daromadlari, ijtimoiy barqarorlik va milliy farovonlikning asosiy omillaridan biridir.

Bandlik - mehnatga layoqatli aholining iqtisodiy faol sohalarda ishtirok etishi, ya'ni muayyan ish o'rinlarida mehnat faoliyatini amalga oshirishi jarayonidir. Bandlikning asosiy ko'rinishlari quyidagilardan iborat (1-chizma):



1-chizma. Bandlikning asosiy ko'rinishlari

O'zbekistonda mustaqillikdan so'ng mehnat bozori asta-sekin shakllandi. Yangi iqtisodiy tizim: - xususiy sektorning rivojlanishi; - bozor mexanizmlarining joriy etilishi; - mehnat resurslari tarkibi o'zgarishi bilan ajralib turadi.

O'zbekiston aholisining taxminan 60 foizini yoshlar tashkil etadi. Bu esa, mehnat bozorida har yili 600-700 ming yangi ishchi kuchi paydo bo'lishini anglatadi. Aholi sonining o'sishi mehnat bozoriga doimiy bosim yaratadi, natijada yangi ish o'rinlari yaratish sur'atlari demografik yuklama bilan mos bo'lishi zarurligini ko'rsatadi.

Mehnat bozorining tarkibiy muammolari quyidagilardan iborat:

1) Norasmiy bandlikning yuqoriligi. Norasmiy sektor O'zbekiston mehnat bozorining salmoqli qismini tashkil etadi. Bu o'z navbatida:

- ijtimoiy sug'urta tizimiga jalb qilinmaslik,
- ish sharoitlarining kafolatlanmagani,
- mehnat unumdorligining pastligi kabi salbiy oqibatlarga olib keladi.

2) Kasbiy malaka bo'yicha nomutanosiblik. Ish beruvchilar talab qilayotgan kasblar bilan ta'lim tizimi bitiruvchilari mutaxassisliklari o'rtasida katta tafovut mavjud. Misol uchun:

- Texnik mutaxassislar, muhandislar yetishmaydi.
- Bozor iqtisodiyoti talab qilmaydigan gumanitar yo'nalishlar bo'yicha o'quvchilar ko'p.

3) Hududlar bo'yicha ish o'rinlari yetishmovchiligi.

O'zbekistonda bandlik masalasini keskinlashtirayotgan bir necha omillar mavjud:

✚ Demografik omillar. Aholi sonining tez o'sishi mehnat bozoriga bosimni kuchaytiradi. Har yili yuz minglab yoshlar ish izlovchilar safiga qo'shiladi.

✚ Tarmoqlar bo'yicha nomutanosiblik. Sanoat va xizmat ko'rsatish sohasidagi ish o'rinlari yetarli darajada o'sayotgani bilan, qishloq joylarda bandlik imkoniyatlari cheklangan.

✚ Ta'lim va mehnat bozori talabi o'rtasidagi uzilish. Ta'lim muassasalari bitiruvchilari ko'pincha real iqtisodiyot talab qilayotgan kasblarga mos kelmaydi.

✚ Norasmiy bandlikning keng tarqalganligi. Norasmiy mehnat: - soliq tushumlari kamayishiga, - ijtimoiy himoyaning yetishmovchiligiga, - mehnat sharoitlari xavfsiz emasligiga olib keladi.

✚ Migratsiyaning ta'siri. Mehnat migratsiyasi bir tomondan bosimni kamaytirsa, ikkinchi tomondan ichki mehnat bozorining rivojlanishiga ta'sir qiladi.

2025 yil 1 yanvar holatiga ko'ra O'zbekistonda bandlik darajasi respublika bo'yicha yildan-yilga oshsada, ayrim hududlarda bu ko'rsatkich pasayganligini ko'rish mumkin (1-jadval).

1-jadval

O'zbekistonda bandlik darajasi ko'rsatkichlari (2020-2024 yy.)

Klassifikator	2020 y.	2021 y.	2022 y.	2023 y.	2024 y.	2024 yilda 2020 yilga nisbatan	
						+, -	%
O'zbekiston Respublikasi	66,0	67,0	67,2	67,9	68,3	2,3	1,03
Qoraqalpog'iston Respublikasi	62,0	61,1	61,6	62,9	64,3	2,3	1,03
Andijon viloyati	66,5	68,2	69,5	70,6	70,2	3,7	1,05
Buxoro viloyati	68,3	67,2	67,2	68,7	67,7	-0,6	0,99
Jizzax viloyati	66,2	67,5	66,2	66,3	66,0	-0,2	0,9
Qashqadaryo viloyati	60,9	62,2	61,9	61,9	65,0	4,1	1,06
Navoiy viloyati	66,8	68,3	67,7	69,8	70,5	3,7	1,05
Namangan viloyati	65,0	65,5	64,8	65,9	66,8	1,8	1,02
Samarqand viloyat	63,2	63,7	64,7	65,0	64,8	1,6	1,02
Surxondaryo viloyati	63,9	64,5	64,2	63,8	63,7	-0,2	0,99
Sirdaryo viloyati	64,8	64,5	64,0	63,8	65,3	0,5	1,00
Toshkent viloyati	68,2	72,4	71,0	72,2	72,3	4,1	1,06
Farg'ona viloyati	65,1	66,2	67,1	68,4	68,0	2,9	1,04
Xorazm viloyati	63,7	64,0	64,7	66,9	66,2	2,5	1,03
Toshkent shahri	81,7	81,3	82,5	82,3	82,3	0,6	1,00

Jumladan, 1-jadval ma'lumotlaridan ko'rinib turibdiki, Qashqadaryo, Toshkent, Andijon viloyatlarida bandlik darajasi ko'paygan bo'lsa, Buxoro, Jizzax, Surxondaryo viloyatlarida pasaygan. Bunga yuqorida ko'rsatib o'tilgan salbiy omillar ta'sir ko'rsatganligini e'tirof etish mumkin.

O'zbekistonda aholi bandligini ta'minlash bo'yicha qator islohotlar amalga oshirilmoqda. Jumladan:

❖ *Kichik biznes va tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash* (imtiyozli kreditlar, subsidiyalar, soliq yengilliklari, "Har bir oila - tadbirkor" dasturi). Bu dasturlar minglab yangi ish o'rinlarining yaratilishiga xizmat qilmoqda.

❖ *Bandlik markazlari faoliyatini takomillashtirish.* Bandlik va mehnat munosabatlari markazlari: - ishga joylashtirish, - kasbga o'qitish, -qayta tayyorlash, - jamoat ishlariga jalb etish kabi vazifalarni bajaradi.

❖ *Raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi.* IT sohasidagi yangi ish o'rinlari yoshlar bandligi muammosini kamaytirishda samarali omil bo'lmoqda.

❖ *Qishloq hududlarida bandlikni oshirish:* - agroklastlar, - qishloq xo'jaligi modernizatsiyasi, - hunarmandchilik va oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirish.

Ishsizlik - bir qism iqtisodiy faol aholining o'ziga loyiq ish topa olmasdan qolishi va mehnat zaxirasiga aylanishidir. Ishsizlik muammosining asosiy sabablari quyidagilardan iborat:

1) Iqtisodiy omillar:

a) Ishlab chiqarish salohiyatining yetarli tezlikda rivojlanmasligi. Sanoatni modernizatsiya qilish jarayoni davom etayotgan bo'lsa-da, iqtisodiyotning ko'plab tarmoqlarida texnologik orqada qolish mavjud.

b) Kichik biznes va tadbirkorlik uchun moliyalashtirish imkoniyatlarining cheklanganligi, ayniqsa uzoq hududlarda.

c) Mehnat unumdorligining pastligi: iqtisodiyotda yaratilayotgan qo'shimcha qiymatning pastligi ishchi kuchiga bo'lgan talabni kamaytiradi.

2) Ijtimoiy-psixologik omillar:

a) Ko'plab yoshlar mehnat bozoriga moslashishda qiynaladi, ularda kasbiy yo'nalish tanlash madaniyati yetarli shakllanmagan.

b) Ayollarning mehnat bozoriga kirishida an'anaviy qarashlar va ijtimoiy cheklovlar mavjud.

3) Tashqi migratsiya jarayonlarining ta'siri. So'nggi yillarda ko'plab fuqarolar Rossiya, Koreya Respublikasi, Qozog'iston va boshqa mamlakatlarga mehnat qilgani borib kelmoqda. Migratsiya bir tomondan bosimni yumshatsa, ikkinchi tomondan ichki mehnat bozorining rivojlanishini sekinlashtiradi.

O'zbekistonda ishsizlik darajasi mamlakat bo'yicha o'rtacha 8-10% atrofida deb baholanadi (yillarga qarab o'zgaradi). Biroq ayrim toifalarda bu ko'rsatkich ancha yuqori: Yuqori xavf guruhlari:

✓ 16-30 yoshdagi yoshlar - ishsizlikning eng katta ulushi.

✓ Ayollar, ayniqsa qishloq joylarda.

✓ Mehnat migratsiyasidan qaytganlar.

✓ Malakasi past yoki kasbi yo'q shaxslar.

2025 yil 1 yanvar holatiga ko'ra O'zbekistonda ishsizlar soni yildan-yilga kamayib borganligini ko'rish mumkin (2-jadval).

2-jadval

O'zbekistonda ishsizlar soni (2020-2024 yy.)

Klassifikator	2020 y.	2021 y.	2022 y.	2023 y.	2024 y.	2024 yilda 2020 yilga nisbatan	
						+, -	%
O'zbekiston Respublikasi	1561,0	1441,8	1332,7	1024,1	836,0	-725	0,53
Qoraqalpog'iston Respublikasi	82,6	78,9	71,9	56,3	46,4	-36,2	0,56
Andijon viloyati	150,6	138,8	130,5	100,7	76,9	-73,7	0,51
Buxoro viloyati	93,9	84,9	75,8	55,6	45,1	-48,8	0,48
Jizzax viloyati	65,8	61,9	56,3	43,5	34,6	-31,2	0,52
Qashqadaryo viloyati	146,9	137,0	124,2	96,5	80,9	-66	0,55
Navoiy viloyati	41,5	39,8	35,7	28,6	22,5	-19	0,54
Namangan viloyati	128,5	119,3	107,9	84,9	68,6	-59,9	0,53
Samarqand viloyati	174,6	158,4	152,5	106,8	86,4	-88,2	0,49
Surxondaryo viloyati	122,8	113,9	103,6	80,6	64,6	-58,2	0,52
Sirdaryo viloyati	41,2	38,0	34,5	26,8	21,9	-19,3	0,53
Toshkent viloyati	138,6	126,5	116,9	90,5	76,3	-62,3	0,55
Farg'ona viloyati	177,1	165,5	153,9	118,8	100,5	-76,6	0,56
Xorazm viloyati	88,1	80,0	73,7	54,9	44,6	-43,5	0,50
Toshkent shahri	108,8	98,9	95,3	79,6	66,7	-42,1	0,61

O'zbekistonda ishsizlarni ijtimoiy himoyalash tizimi quyidagicha:

1. *Ijtimoiy nafaqalar va moddiy yordam.* Davlat tomonidan ishsiz fuqarolarga quyidagi yordamlar ko'rsatiladi:

- * vaqtinchalik ishsizlik nafaqasi,
- * kambag'allik darajasiga qarab moddiy yordam,
- * boquvchisini yo'qotgan oilalarga ijtimoiy kompensatsiyalar.

Biroq bu yordamlar ko'pincha minimal ehtiyojlar uchun yetarli darajada emasligi, byurokratik jarayonlarning ko'pligi kabi kamchiliklar mavjud.

2. *Bandlik markazlari faoliyati.* Bandlik va mehnat munosabatlari bo'yicha markazlar quyidagilar bilan shug'ullanadi:

- * ishga joylashtirish,
- * kasbga o'qitish,
- * qayta tayyorlov kurslari,
- * vaqtinchalik jamoat ishlariga jalb qilish.

Yutuqlarga qaramay, bandlik markazlarining imkoniyatlari hali ham cheklangan, ularning zamonaviy mehnat bozori talablariga moslashuvi to'liq amalga oshmagan.

3. *Faol mehnat bozoridagi dasturlar:*

- ✓ "Har bir oila - tadbirkor" dasturi
- ✓ "Yoshlar daftari", "Ayollar daftari", "Temir daftar" doirasidagi imtiyoz va kreditlar
- ✓ Startap va mikro-loyihalar uchun grantlar
- ✓ Monomarkazlar va "Kasb-hunar maktablari" tarmog'ining kengayishi

Ushbu dasturlar mehnat bozorida sezilarli yordam ko'rsatmoqda, ammo ularning hududiy teng taqsimlanishi hamda monitoring tizimi bo'yicha muammolar mavjud.

2025 yil 1 yanvar holatiga ko'ra O'zbekistonda ish bilan band aholining iqtisodiy faoliyat turlari bo'yicha taqsimlanishi 3-jadvalda o'z ifodasini topgan.

3-jadval

O'zbekistonda ish bilan band aholining iqtisodiy faoliyat turlari bo'yicha taqsimlanishi (2020-2024 yy.)

Klassifikator	2020 y.	2021 y.	2022 y.	2023 y.	2024 y.	2024 yilda 2020 yilga nisbatan	
						+, -	%
Qishloq, o'rmon va baliq xo'jaligi	3499,2	3414,7	3438,7	3344,0	3240,7	-258,5	0,92
Tog'-kon sanoati va ochiq konlarni ishlash	92,5	94,0	57,5	58,9	63,2	-29,3	0,68
Ishlab chiqarish sanoati	1597,7	1642,4	1630,1	1661,9	1548,3	-49,4	0,96
Elektr, gaz, bug' bilan ta'minlash va havoni konditsiyalash	72,3	76,2	73,5	68,6	68,1	-4,2	0,94
Suv bilan ta'minlash; kanalizatsiya tizimi, chiqindilarni yig'ish va utilitatsiya qilish	47,0	50,6	49,5	46,5	49,7	2,7	1,05
Qurilish	1305,6	1350,8	1314,3	1502,2	1360,1	54,5	1,04
Ulgurji va chakana savdo; motorli transport vositalari va mototsikllarni ta'mirlash	1405,4	1535,6	1525,2	1586,1	1504,8	99,4	1,07
Tashish va saqlash	610,5	654,2	633,1	640,4	601,5	-9	0,98
Yashash va ovqatlanish bo'yicha xizmatlar	302,8	341,1	348,8	367,2	363,5	60,7	1,20
Axborot va aloqa	58,7	70,5	77,3	87,8	98,6	39,9	1,67
Moliyaviy va sug'urta faoliyati	72,5	70,4	69,6	73,4	79,0	6,5	1,08
Ko'chmas mulk bilan operatsiyalar	53,4	63,2	62,2	64,9	63,2	9,8	1,18
Professional, ilmiy va texnik faoliyat	131,6	138,0	135,7	139,2	144,4	12,8	1,09
Boshqarish bo'yicha faoliyat va yordamchi xizmatlar ko'rsatish	98,4	100,2	108,1	108,7	107,5	9,1	1,09
Davlat boshqaruvi va mudofaa; majburiy ijtimoiy ta'minot	635,9	637,3	636,8	637,9	634,9	-1	0,99
Ta'lim	1158,2	1220,5	1268,7	1299,5	1320,2	162	1,13
Sog'liqni saqlash va ijtimoiy xizmatlar ko'rsatish	669,5	650,8	671,3	694,8	695,2	25,7	1,03
San'at, ko'ngil ochish va dam olish	67,0	70,2	71,7	71,9	66,6	-0,4	0,99
Boshqa turdagi xizmatlar ko'rsatish	1358,2	1358,2	1534,1	1560,3	2252,4	894,2	1,65

3-jadval ma'lumotlaridan ko'rinib turibdiki, mamlakatimizda axborot va aloqa (1,67%), yashash va ovqatlanish bo'yicha xizmatlar (1,20%), ko'chmas mulk bilan operatsiyalar (1,18%), ta'lim (1,13%) va boshqa turdagi xizmatlar ko'rsatish(1,65%) sohalarida yildan-yilga band bo'lgan aholi soni ortgan bo'lsa, san'at, ko'ngil ochish va dam olish (0,99%), davlat boshqaruvi va mudofaa; majburiy ijtimoiy ta'minot (0,99%), tashish va saqlash (0,98%), ishlab chiqarish sanoati (0,96%), elektr, gaz, bug' bilan ta'minlash va havoni konditsiyalash (0,94%), qishloq, o'rmon va baliq

xo'jaligi (0,92%), tog'-kon sanoati va ochiq konlarni ishlash (0,68%) sohalarida band bo'lgan aholi sonining kamayib borganligini ko'rish mumkin.

2025 yil 1 yanvar holatiga ko'ra O'zbekistonda aholining iqtisodiyotning davlat sektorida bandlar sonini 4-jadvalda ko'rish mumkin.

4-jadval

Iqtisodiyotning davlat sektorida bandlar soni (2020-2024 yy.)

Klassifikator	2020 y.	2021 y.	2022 y.	2023 y.	2024 y.	2024 yilda 2020 yilga nisbatan	
						+, -	%
O'zbekiston Respublikasi	2483,1	2530,1	2540,0	2567,4	2604,6	121,5	1,04
Qoraqalpog'iston Respublikasi	150,6	151,8	155,0	159,6	165,3	14,7	1,09
Andijon viloyati	182,7	187,9	197,2	192,8	192,6	9,9	1,05
Buxoro viloyati	149,1	153,4	154,7	155,5	162,0	12,9	1,08
Jizzax viloyati	98,0	98,4	103,3	105,7	107,5	9,5	1,09
Qashqadaryo viloyati	210,1	214,7	217,3	220,0	230,8	20,7	1,09
Navoiy viloyati	168,5	171,7	121,0	117,1	117,6	-50,9	0,69
Namangan viloyati	167,1	164,1	169,9	173,1	173,8	6,7	1,04
Samarqand viloyat	217,5	221,6	235,6	234,8	234,8	17,3	1,07
Surxondaryo viloyati	182,2	186,0	197,6	201,5	202,3	20,1	1,11
Sirdaryo viloyati	68,2	73,0	76,2	77,5	78,4	10,2	1,14
Toshkent viloyati	203,4	218,5	217,1	219,4	217,1	13,7	1,06
Farg'ona viloyati	241,2	248,4	246,3	252,0	250,5	9,3	1,03
Xorazm viloyati	124,5	127,0	132,4	131,9	134,2	9,7	1,07
Toshkent shahri	320,0	313,6	316,4	326,5	337,7	17,7	1,05

4-jadval ma'lumotlaridan ko'rinib turibdiki, respublikamizda Navoiy viloyati (0,69%)dan tashqari barcha viloyatlarda yildan-yilga iqtisodiyotning davlat sektorida band bo'lganlar soni ortib bormoqda.

2025 yil 1 yanvar holatiga ko'ra O'zbekistonda aholining iqtisodiyotning nodavlat sektorida bandlar sonini 5-jadvalda ko'rish mumkin.

5-jadval

Iqtisodiyotning nodavlat sektorida bandlar soni (2020-2024 yy.)

Klassifikator	2020 y.	2021 y.	2022 y.	2023 y.	2024 y.	2024 yilda 2020 yilga nisbatan	
						+, -	%
O'zbekiston Respublikasi	10753,3	11008,8	11166,2	11446,8	11657,3	904	1,08
Qoraqalpog'iston Respublikasi	556,8	550,8	559,2	575,9	594,1	37,3	1,06
Andijon viloyati	1043,2	1076,4	1099,6	1136,2	1146,0	102,8	1,09
Buxoro viloyati	638,9	623,9	625,9	647,7	634,7	-4,2	0,99
Jizzax viloyati	436,3	452,3	443,1	448,2	451,7	15,4	1,03
Qashqadaryo viloyati	960,9	987,8	990,0	1000,1	1065,5	104,6	1,10
Navoiy viloyati	230,9	238,7	289,1	309,3	317,6	86,7	1,37
Namangan viloyati	921,6	940,7	930,7	956,0	985,8	64,2	1,06
Samarqand viloyat	1200,8	1219,7	1244,2	1269,4	1286,3	85,5	1,07
Surxondaryo viloyati	803,3	815,9	808,7	809,7	822,6	19,3	1,02
Sirdaryo viloyati	264,0	261,1	258,8	260,5	272,8	8,8	1,03
Toshkent viloyati	973,8	1003,6	987,4	1015,5	1034,5	60,7	1,06

Farg'ona viloyati	1207,4	1234,9	1265,4	1303,4	1313,4	106	1,08
Xorazm viloyati	591,9	599,4	609,4	644,6	645,3	53,4	1,09
Toshkent shahri	923,5	1003,6	1054,7	1070,3	1087,0	163,5	1,17

5-jadval ma'lumotlaridan ko'rinib turibdiki, respublikamizda Buxoro viloyati (0,99%)dan tashqari barcha viloyatlarda yildan-yilga iqtisodiyotning nodavlat sektorida band bo'lganlar soni ham ortib bormoqda.

Yuqorida ta'kidlangan fikrlar va tahlillardan kelib chiqib, ishsizlikni kamaytirish va bandlik muammosini bartaraf etish bo'yicha quyidagi takliflarni kiritamiz:

1. *Ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, ya'ni ta'lim tizimini mehnat bozoriga moslashtirish:*

- a) o'quv dasturlarini ishlab chiqarish ehtiyojlariga mos ravishda o'zgartirish,
- b) dual ta'lim tizimini kengaytirish,
- c) texnik mutaxassislarni ko'paytirish,
- d) kasb-hunar ta'limini rivojlantirish, kollej va texnikumlarda amaliyot ulushini ko'paytirish.

2. *Ayollar bandligini kengaytirish:*

- a) masofaviy ish turlarini joriy etish va rag'batlantirish,
- b) uy sharoitida mehnat qilish imkoniyatlarini qonuniylashtirish,
- c) oilaviy tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash,
- d) ayollar uchun bepul kasbga o'qitish dasturlarini ko'paytirish.

3. *Yoshlar mehnat bozoriga integratsiyasi:*

- a) startap loyihalarini qo'llab-quvvatlash va moliyalashtirish,
- b) "Yoshlar daftari" orqali qo'llab-quvvatlash,
- c) texnologik inkubatorlar ochish,
- d) yoshlar amaliyot dasturlarini kengaytirish.

4. *Norasmiy bandlikni qisqartirish:*

- a) soliq tizimini soddalashtirish,
- b) mikrobiznesni ro'yxatdan o'tkazishni engillashtirish,
- c) norasmiy ishlovchilarni ijtimoiy sug'urtaga jalb qilish bo'yicha rag'batlashtirish.

5. *Migratsiyadan qaytgan fuqarolarni qo'llab-quvvatlash:*

- a) qayta malaka oshirish,
- b) kredit va grant dasturlari,
- c) psixologik hamda huquqiy yordam ko'rsatish.

6. *Hududlar bo'yicha mutanosib rivojlanishni ta'minlash:*

- a) sanoat zonalarini kengaytirish,
- b) infratuzilma yaratish,
- c) investitsiyalarni jalb qilish orqali yangi ish o'rinlari tashkil etish.

Xulosa sifatida shuni aytish mumkinki, O'zbekistonda bandlik va ishsizlik muammosi ko'p omilli, murakkab va tizimli yondashuvni talab qiladigan iqtisodiy-

ijtimoiy jarayondir. Mamlakatda iqtisodiy islohotlar, kichik biznesni qo'llab-quvvatlash, raqamli iqtisodiyotning rivoji va ta'lim tizimini takomillashtirish kabi choralar bandlikni oshirishga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Shuning bilan birgalikda, aholining tez o'sishi, demografik bosim, iqtisodiyotning struktura jihatidan o'zgarishi, malaka nomutanosibliigi va hududlar o'rtasidagi tafovutlar, ayollar va yoshlar bandligi, norasmiy mehnat kabi muammolar hali to'liq bartaraf etilmagan.

Davlat tomonidan ko'plab dasturlar joriy etilgan bo'lsa-da, mehnat bozorini zamonaviy talablar asosida takomillashtirish, ishsizlarni ijtimoiy himoyalash tizimini kuchaytirish va aholini munosib ish bilan ta'minlash borasida hali qilinishi kerak bo'lgan ishlar ko'p.

Kelajakda iqtisodiyotning texnologik modernizatsiyasi, mehnat bozorini chuqur modernizatsiya qilish, tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash, yangi ish o'rinlarini yaratish, kasbiy tayyorgarlikni takomillashtirish va ishsizlarga berilayotgan ijtimoiy yordamlarni optimallashtirish orqali O'zbekistonda bandlik darajasini sezilarli oshirish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022 yil 28 yanvardagi "2022-2026 yillarga mo'ljallangan yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi PF-60-sonli farmoni // O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2022 y.
2. O'zbekiston Respublikasining 2020 yil 20 oktyabrdagi "Aholi bandligi to'g'risida"gi O'RQ-642-son Qonuni. Lex.uz
3. G.D.Xasanova. Sanoat korxonalarida mehnat resurslaridan samarali foydalanish mexanizmini takomillashtirish yo'llari. Monografiya| GLOBE, 2025 .
4. <https://stat.uz/uz/rasmiy-statistika>